

HAAGSCH NIEUWS

Regenten & Vorsten

Onderbouw Voortgezet Onderwijs

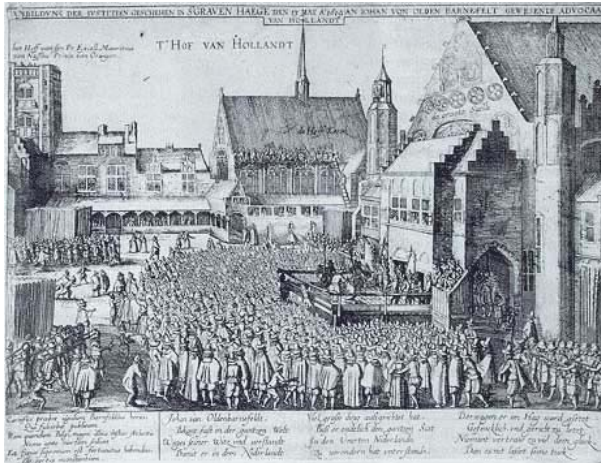
1600 - 1700

“Maak het kort, maak het kort”

Willem is boos!

Op 13 mei 1619 werd Johan van Oldenbarnevelt onthoofd op het Binnenhof. Hij was veroordeeld wegens hoogverraad. Zijn knecht Jan Francken was erbij en schreef op wat hij die dag meemaakte.

Den Haag, 's-Ochtersdend vroeg waren de rechters al aan het vergaderen over het vonnis van mijn baas en in de rechtszaal kreeg mijn baas zijn straf te horen, die voor velen al lang geen verrassing meer was. Namelijk de doodstraf, omdat hij schuldig was bevonden aan hoogverraad. “Is dit mijn loon voor 43 jaar trouwe dienst aan mijn land?”, zei hij, nadat het vonnis was voorgelezen. Mijn baas, die vanwege zijn ouderdom steunde op een stok, liep met opgeheven hoofd de rechtszaal uit richting het Binnenhof. Daar stond voor de Ridderzaal het schavot al klaar. Voordat zijn straf werd uitgevoerd mocht mijn baas nog even

De mensenmenigte op het Binnenhof kijkt toe hoe van Oldenbarnevelt wordt onthoofd. (HGA)

bidden. Toen moest hij zich uitkleeden. Toen hij dat had gedaan, draaide hij zich om en sprak tegen de grote massa mensen, die zich op het Binnenhof had verzameld: “Mannen,

geloof niet dat ik een landverrader ben. Ik heb altijd eerlijk en netjes geleefd.” Ik begeleidde mijn baas hierna naar de beul. Ik hielp hem knielen, waarna hij zijn laatste

woorden sprak. “Maak het kort, maak het kort”, zei hij tot de beul. Met drie krachtige slagen van het zwaard was het gebeurd met mijn baas, Johan van Oldenbarnevelt.

Den Haag Wie dacht dat de Oranjes altijd en overall in Nederland geliefd waren, heeft het mis. In de ruim 400 jaar dat de Oranjes het in Nederland meer of minder voor het zeggen hadden, zijn ze drie keer weggestuurd door de regenten of door het Nederlandse bevolking, met het vriendelijke verzoek niet meer terug te komen, want Nederland kon best zonder de Oranjes. De eerste keer dat dit gebeurde, was in 1650. De stadhouders Maurits en Frederik Hendrik hadden veel voor Nederland betekend, ze hadden het leger versterkt en ze hadden grote gebieden in het oosten en het zuiden van Nederland veroverd op de Spanjaarden. Maar daardoor hadden ze ook veel macht bij gekregen. Vooral Frederik Hendrik deed met al zijn pracht en praal soms net alsof hij heel wat was, terwijl hij als stadhouder eigenlijk gewoon in dienst was van de regenten. De zoon van Frederik Hendrik, Willem II had een beetje dezelfde ideeën. Hij vond die lastige regenten maar niets en hij wilde het liefst alles zelf bepalen. Hij vond het

dan ook helemaal niet leuk dat de regenten in 1648 de vrede hadden getekend met Spanje. Nu kon Willem namelijk niet zo'n held worden als zijn vader op het slagveld, daar was immers oorlog voor nodig. Willem was er erg boos en gefrustreerd over. Vooral de Amsterdamse regenten hadden het voor hem verpest, vond hij. Hij besloot dan ook om Amsterdam aan te gaan vallen met zijn leger en een staatsgreep te plegen. Hij zou die vervelende Amsterdammers eens even een lesje geven en zelf zou hij alle macht in handen krijgen. De aanval mislukte totaal en Willem moest zich weer terugtrekken. Een aantal weken later stierf Willem II aan de pokken. Zijn zootje, die een paar dagen later werd geboren kon geen stadhouder worden, want een baby als stadhouder gaat natuurlijk een beetje lastig. Voor het gemak besloten de regenten om maar gelijk helemaal geen stadhouder meer aan te stellen. Dat was lekker makkelijk. Willem III, de zoon van Willem II groeide op als kind van de staat.

De Witt vermoord door mensenmassa

Den Haag Als regeringsstad was Den Haag vaak het decor van vieze machtsspelletjes en politieke ruzies. In 1672 kwam dit tot een dramatisch dieptepunt, namelijk het molesteren en vermoorden van twee belangrijke figuren uit de politiek, Johan en Cornelis de Witt. Johan was raadspensionaris van Holland, een soort minister president. Zijn broer Cornelis was burgemeester van Dordrecht. Johan deed het als raadspensionaris eigenlijk hartstikke goed. Tot 1672, want toen ging het helemaal mis. Met de economie ging het slecht en Nederland raakte in oorlog met Engeland, Frankrijk en twee Duitse staatjes. Johan de Witt werd hiervoor verantwoordelijk gehouden en hij werd dan ook ontslagen. Cornelis werd opgepakt en in de gevangenschap gezet, omdat er werd gedacht dat hij plannen aan het maken was om stadhouder Willem III te vermoorden.

De moord op Johan de Witt en zijn broer. (Coll. HGA)

De uitspraak van de rechter was dat hij werd verbannen uit Nederland. Johan ging hem opzoeken in de poort om hem met de koets op te halen. Toen ook het Haagse volk, aanhang van Willem III van de straf had gehoord,

kwam het massaal naar de gevangenschap toe om de protesteren tegen de straf, want die vond men natuurlijk veel te laag. Ze wilden Cornelis zelf eens flink onder handen nemen, net als zijn broer, die volgens hen het land naar

de vernieling had geholpen. Er kwamen steeds meer mensen en op een gegeven moment werd de gevangenis bestormd, de poort brak open en iedereen rende massaal naar boven. Ze grepen Johan en Cornelis en sleurden hen mee de trappen af, naar buiten het pleintje op voor de poort. Daar werden ze allebei op een smerige manier afgeslacht door de menigte. Maar dat was nog niet alles. De dode lichamen werden door de woedende mensen uit elkaar gerukt en lichaamsdelen werden te koop aangeboden. Een vingerkootje van de gebroeders de Witt kostte 6 stuivers en een hele vinger 15 à 20 stuivers.

Pest in de herberg

Den Haag Bij het omgaan met “Pestlijsers” is een aantal mensen niet voorzichtig genoeg geweest, zo bleek na afloop van de kleine pestepidemie in de Haagse herberg “De Zoete inval”. In 1663 stierven kort na elkaar de moeder en de dochter van bavin Hendrikje Thielemans, die in de herberg woonden. Al snel werden ook Hendrikjes broer en zoon ziek. Er was volgens iedereen in Den Haag geen twijfel over mogelijk, hier heerste de pest! Gauw liet Hendrikje haar testament opmaken door een notaris, die om zich te ontsmetten, eerst een hoop alcohol achterover sloeg. Hendrikje, haar broer en haar zoon stierven kort na elkaar. De enige die nu nog over was in de herberg was een man, waarvan door de buurt werd gezegd dat hij

een stiekeme relatie met Hendrikje zou hebben. Na de dood van Hendrikje werd hij zonder pardon het huis uitgejaagd. Niemand had er bij nagedacht dat hij de ziekte had kunnen verspreiden.

Pestmeester (Coll. HGA)

1. Welke stad wilde Willem II belegeren, omdat hij kwaad was op de regenten?

.....

BUITEN DEN HAAG

Regenten & Vorsten

Onderbouw Voortgezet Onderwijs

1600 - 1700

Macht en onmacht

De VOC, een wereldmacht

Amsterdam In 1602 werd de VOC opgericht, dat was een vereniging van allemaal losse bedrijfjes uit verschillende Nederlandse steden, die handel dreven met landen in Azië. Hierdoor ontstond er één groot megabedrijf, dat handelde met landen als India, China en zelfs Japan. De Nederlanders waren zelfs de enige buitenlanders, die in Japan mochten komen. Er werd gehandeld in kruiden, zoals peper en in dure stoffen, zoals zijde. Bijna een eeuw lang waren de Nederlanders de baas in Azië, maar ze waren niet de enige mensen, die hier handel dreven. Portugal was een van de eerste Europese landen, dat in Azië handelsposten oprichtte. De VOC verjoeg de Portugezen en nam veel handelsposten over. Het

ging uitstekend met de VOC, maar in de 18e eeuw kwam de klad er in. Engeland nam de positie van de Nederlanders in Azië over en in 1799 ging

's-Hertogenbosch veroverd

's-Hertogenbosch De stedendwinger Frederik Hendrik sloeg in 1629 zijn grootste slag, door de onneembare vestingstad 's-Hertogenbosch te verover-

ren. Maar niet zonder hulp, want de waterbouwkundige Leeghwater legde voor hem het moeras rond de stad droog. De rest was een makkie.

Het beleg van 's-Hertogenbosch, geschilderd door P. de Neyn (Coll. Rijksmuseum Amsterdam)

De Ruyter breekt de ketting

Chatham Het is misschien wel een van de meest spectaculaire gebeurtenissen in de Nederlandse geschiedenis, de tocht naar Chatham door Michiel de Ruyter en zijn mannen. In de 17e eeuw vochten Nederland en Engeland om te macht op zee. Vier oorlogen werden uitgevochten. Nederland verloor de eerste, maar de tweede werd glansrijk gewonnen. In een vierdaagse zeeslag in 1667 wonnen de mannen van

admiraal de Ruyter overtuigend van de Engelsen. Om ze nog verder te kleineren voer de Ruyter de rivier de Theems op richting Londen. De Engelsen hadden een ketting over de rivier gespannen, maar de Ruyter voer er dwars doorheen en vernietigde de Engelse vloot bij Chatham, een plaatsje onder de rook van Londen. Michiel de Ruyter kreeg de bijnaam 'de Schrik des Grooten Oceaans'

Vrede tussen twee geloven

Münster Na 80 jaar oorlog kwam er in 1648 eindelijk een einde aan de ruzies en de gevechten tussen het protestante Nederland en het katholieke Spanje. In het Duitse Münster waren vertegenwoordigers en leiders van beide landen samengekomen om de vrede te ondertekenen. Spanje erkende Nederland als een onafhankelijk land. Maar er was nog een oorlog, die werd gevoerd tussen katholieken en protestanten, namelijk de 30-jarige oorlog in Duitsland, tussen de staatjes in het katholieke zuiden en die in het protestante noorden. Op dezelfde plaats werd in

1648 ook de vrede tussen die partijen getekend. De Hagenaar Christiaan Pauw, was voor Nederland een van de belangrijke mannen, die de onderhandelingen met Spanje voerden.

Adriaan Pauw (Coll. HGA)

Willem tegen Lodewijk

Versailles Ze konden elkaar niet luchten of zien, de Nederlandse parttime stadhouder Willem III en de Franse koning Lodewijk XIV. Lodewijk XIV was nogal jaloers op de rijkdom en de macht van Nederland en Engeland, waar Willem ook nog koning was. Lodewijk had in 1672 al eens geprobeerd Nederland in bezit te

krijgen, maar verder dan Utrecht kwam hij niet. Vervolgens joeg Willem III het Franse leger weer weg. Daarnaast was er ook nog eens een geloofskwestie. In 1685 had Lodewijk de protestantse godsdienst verboden. 75.000 Fransen protestanten, zij werden Hugenoten genoemd, vluchtten naar Nederland.

Nederland en de slavenhandel

Fort Elmina Slavernij kwam al voor in de tijd van de oude Egyptenaren. In de Gouden Eeuw werden ook vaak slaven gebruikt om op de plantages in bijvoorbeeld Amerika of Brazilië te werken. Nederland maakte ook gebruik van slaven, vooral in Suriname. Maar er werd door de Nederlanders ook in slaven gehandeld. In Ghana hadden de Nederlanders een handels-

post, Fort Elmina. Daar werden slaven gewonnen en verscheept naar de andere kant van de oceaan. De zeereis was voor deze mensen lang en slopend. Veel slaven gingen onderweg dood. Op de Nederlandse Antillen werden de overgebleven slaven weer verkocht aan Amerikaanse boeren. Zij deden op het land het zwaarste werk. Velen probeerden dan ook te

Wetenschap

Wetenschap tegen geloof

Rome Galileo Galilei was een groot wetenschapper, maar in zijn land Italië was hij heel erg omstreven. Hij kreeg grote conflicten met de paus, die toen nog in grote delen van Italië het voor het zeggen had. Galilei beweerde namelijk dat de aarde om de zon draaide terwijl er altijd in de kerk werd gepreekt dat juist de zon om de aarde draaide. De paus zette een aantal boeken van Galilei en van zijn voorbeeld, de

Poolse wetenschapper Nicolaus Copernicus op de Index. De Index was de lijst met verboden boeken, samengesteld door de katholieke kerk. Maar Galilei ging vrolijk door en moest daarom in 1633 voor de Inquisitie, de kerkelijke rechtbank verschijnen. Galilei, die zijn gelijk wel mocht maar niet kon bewijzen werd gedwongen te verklaren dat zijn theorieën niet waar waren.

Huygens vindt slingerklok uit

Den Haag Het was een superhandige uitvinding, het slingeruurwerk van de Hagenaar Christiaan Huygens. Geen zandlopers meer of een zonnwijzer, vanaf nu bepaalde de slingerklok de tijd. Andere apparaten, die tot die tijd de tijd moesten weergeven, hadden een hele grote afwijking en moesten vaak

weer bijgesteld worden. Het slingeruurwerk had slechts een afwijking van een paar minuten per jaar! Dit was natuurlijk veel handiger. Huygens deed nog veel meer uitvindingen, zoals lenzen, die hij maakte om het heelaal te bestuderen.

Christiaan Huygens (Coll. HHM)

Nederlander ziet het kleine

Delft Antoni van Leeuwenhoek was een van de belangrijkste, zo niet de belangrijkste wetenschapper van zijn tijd. Hij was eigenlijk lakenkoopman, maar in zijn vrije tijd studeerde hij natuurwetenschappen en maakte hij lenzen. Door zijn bekendste uitvinding, de microscoop, ontdekte hij van allerlei zaken, die met het

blote oog niet te zien waren. Hij was de eerste ter wereld, die een menselijke zaadcel te zien kreeg en een bacterie. Zijn uitvindingen hebben met name in zijn vrije tijd studeerde hij natuurwetenschappen en maakte hij lenzen. Door zijn bekendste uitvinding, de microscoop, ontdekte hij van allerlei zaken, die met het

2. Hoe heette de lijst met verboden boeken van de katholieke kerk?

.....

HAAGSCHE POLITIEK

Regenten en Vorsten

Onderbouw Voortgezet Onderwijs

1600 - 1700

Stadhouders 1600-1700

Maurits

Maurits (1567-1625) volgde op zijn 17e zijn vader Willem van Oranje op, die in 1584 was vermoord. Hij had erg veel succes als aanvoerder van het leger en veroverde gebieden op de Spanjaarden in het zuiden en in het oosten van het land. Beroemd zijn de verovering van Breda in 1590 en de overwinning op het

Spaanse leger in de slag bij Nieuwpoort aan de Belgische kust in 1600. In Den Haag woonde hij op het Binnenhof, wat hij naar zijn eigen smaak liet verbouwen en inrichten. Het dieptepunt was de onthoofding van Johan van Oldenbarnevelt in 1619 met wie hij jarenlang een succesvol duo vormde. Maurits is nooit getrouwd geweest, maar hij had wel een relatie met Margareta van Mechelen.

Frederik Hendrik (coll. HHM)

Frederik Hendrik

Frederik Hendrik (1584-1647) volgde in 1625 zijn grote broer Maurits op als stadhouder. Frederik Hendrik was net zijn broer een militair in hart en nieren. Het beleg van Den Bosch in 1629 was zijn grootste overwinning. Hij was altijd op het slagveld te vinden en had daarom

net als Maurits ook geen tijd om te trouwen. Maurits smeekte Frederik Hendrik op zijn sterfbed om toch te trouwen om de familie voort te zetten. Hij trouwde snel met Amalia van Solms, met wie hij 1 zoon en 4 dochters kreeg. Frederik Hendrik en Amalia hielden van pracht en praal. Ze lieten Huis ten Bosch bouwen in Den Haag en andere grote paleizen in Rijswijk en Honselersdijk

Willem II (Coll. HGA)

Willem 2

Willem II (1626-1650) was de enige zoon van Frederik Hendrik en Amalia. Ze wilden dan ook dat hij met een goede vrouw zou trouwen, met veel macht en aanzien. Op zijn 15e moest hij trouwen met de 10 jarige dochter van de Engelse koning Mary Stuart. Of ze dat nu leuk vonden of niet. Na de dood van zijn vader,

volgde Willem hem op. Willem wilde ook belangrijk worden op het slagveld, maar helaas voor hem tekende Nederland in 1648 de vrede met Spanje in het Duitse Münster. Willem voelde zich zo gefrustreerd, dat hij besloot Amsterdam aan te vallen met zijn leger, om te laten zien dat hij de baas was en niet de regenten die de vrede hadden getekend. Willem overleed vlak hierna, hij was pas 24 jaar!

Willem III (Coll. HGA)

Willem 3

Willem III (1650-1702) werd een paar maanden na zijn vaders dood geboren. Hij mocht zijn vader niet opvolgen, want de regenten besloten geen stadhouder meer te nemen. In 1672, toen Nederland van alle kanten werd aangevallen, werd Willem geselecteerd om stadhouder te worden. Dat deed hij dan ook. Willem was getrouwd

met zijn Engelse nichtje Mary Stuart. Zijn schoonvader Jacobus II was de katholieke koning van Engeland, maar de protestante Engelsen moesten hem niet. Ze vroegen Willem om het tegen zijn schoonvader op te nemen. Dat lukte in 1688 en Willem werd koning van Engeland en een van de machtigste mannen van Europa. In 1702 overleed Willem na een val van zijn paard.

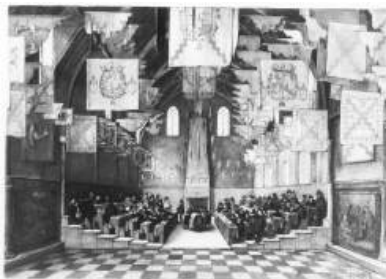
De Republiek der Verenigde Nederlanden

De macht van de Stadhouders en de Staten Generaal

Den Haag In 1579 werd de Unie van Utrecht gesloten. In die stad kwamen zeven provincies overeen om met elkaar samen te werken en als één land naar buiten te treden. De beslissingen, die genomen moesten worden over onder andere buitenlandse politiek en geldzaken, werden genomen door de Staten Generaal. Dat was een grote vergadering, waarin ver-tegenwoordigers van alle provincies zaten. De Staten Generaal had besloten om de Willem van Oranje aan te stellen als legeraanvoerder. Later zouden dat o.a. Maurits en Frederik Hendrik worden.

De stadhouder, zoals de functie van de Oranjes heette, stond dus in dienst van de Staten Generaal. Samen met de belangrijkste

vertegenwoordiger van deze vergadering, de raadpensionaris van Holland nam hij beslissingen over bijvoorbeeld oorlog.

Grote vergadering van de Staten Generaal (coll. HGA)

3. In welke stad besloten Nederlandse provincies in 1579 het samen op te nemen tegen de Spanjaarden?

.....

Raadpensionarissen

Van Oldenbarnevelt

Johan van Oldenbarnevelt (1547-1619) was vanaf 1586 raadpensionaris. Samen met prins Maurits was het een succesvol duo. Maurits voerde oorlog op het slagveld en van Oldenbarnevelt zorgde dat er steeds maar weer geld was. Later kwamen de twee in conflict vanwege een godsdienstige kwestie. Maurits liet van Oldenbarnevelt arresteren, gevangen zetten in de Gevangenispoort en onthoofden.

Johan van Oldenbarnevelt

Cats

Jacob Cats (1577-1660) was heel even raadpensionaris van Holland tot 1631. De Hagenaar Adriaan Pauw volgde hem op, maar die werd na een aantal jaar weer ontslagen. Daarna werd Jacob Cats voor de tweede keer raadpensionaris van Holland. Hij sloot in 1648 vrede met Spanje. Jacob Cats was ook een wereldberoemde dichter. In 1651 stopte Jacob Cats ermee en trok hij zich terug op zijn landgoed Sorghvliet.

Jacob Cats (Coll. HHM)

De Witt

Johan de Witt was erg succesvol als raadpensionaris. Nederland bevond zich toen in een bloeiperiode, want het ging economisch heel erg goed en in de Tweede oorlog met Engeland, werden de Engelsen verpletterend verslagen. In 1672 ging het helemaal mis met Nederland, want het werd van 3 kanten aangevallen. De Witt moest hiervoor boeten. Hij werd door de Haagse bevolking mishandeld en vermoord.

Johan de Witt (Coll. HGA)

BOULEVARDNIEUWS

Regenten & Vorsten

Onderbouw Voortgezet Onderwijs

1600 - 1700

Willem II trouwt met Engelse prinses

Londen. De zoon van stadhouder Frederik-Hendrik, Willem is in Londen getrouwd met de Engelse prinses Mary Stuart. Willem was pas 15 jaar en zijn vrouw was zelfs nog maar 10. Het is in deze tijd eigenlijk ook niet meer dan normaal dat prinses en prinsessen al op zo'n jonge leeftijd met elkaar trouwen. Zij hebben er zelf dan ook niets over te zeggen. In het geval van Willem was het zo, dat de ouders van Willem, Frederik-Hendrik en Amalia wilden dat hun enige zoon met een belangrijke prinses zou trouwen om zo de status van de familie te verhogen. Frederik-Hendrik was namelijk maar een stadhouder en die hadden veel minder macht dan koningen, zoals ze die in Frankrijk en Engeland hadden. Door deze bruiloft kreeg de familie van Oranje kreeg zo een koninklijk tintje. Dat was leuk voor Frederik-Hendrik en Amalia, maar of Willem en Mary dit nou zo leuk vonden...? De aankomst van het kersverse bruidspaar in Den Haag was prachtig. De moeder van de prinses, de koningin van Engeland kwam mee, samen met 300 man personeel. Dat moest heel indrukwekkend zijn

Willem II en Mary Stuart, geschilderd door Antoon van Dyck (Coll. Rijksmuseum Amsterdam)

Ruzie bij de Oranjes

Den Haag Acht dagen na de vroege dood van stadhouder Willem II werd zijn zoon geboren. Het kindje kreeg de namen Willem en Hendrik, naar zijn vader en grootvader. Dit had echter nog heel wat voeten in de aarde want de moeder, prinses Mary wilde haar kleine Charles noemen naar haar vader koning Charles I, terwijl oma Amalia wilde

dat het kind persé Willem zou gaan heten, naar de vader van de baby. Zo hebben schoonmoeder en schoondochter urenlang staan ruziën bij de ingang van de kerk, voordat de baby gedoopt werd. Intussen zaten de gasten maar binnen te wachten en te wachten en te wachten... Uiteindelijk kreeg oma Amalia haar zin en werd het Willem.

Amalia van Solms, door M. van Mierevelt (Coll. HHM)

Feesten en partijen bij de Winterkoning

Den Haag De Winterkoning gaf in de gouden eeuw kleur aan het Haagse hofleven. Hij was zeer beroemd en berucht om zijn vele feesten die hij gaf in zijn paleisje aan de Kneuterdijk. De Winterkoning, die eigenlijk Frederik heette was een neef van Maurits. Hij was een koning van Bohemen geweest. Bohemen ligt in het huidige Tsjechië. In Bohemen waren ze ontvreden over de keizer van Oostenrijk, die eigenlijk de baas over Bohemen was. In de herfst van 1619 kozen de Bohemers Frederik V van de Palts als hun nieuwe koning. Frederik bleef niet lang in Bohemen, want de volgende lente werd hij alweer verslagen door de keizer. Slechts één winter was Frederik koning geweest, vandaar dus zijn

bijsnaam 'Winterkoning'. Nadat Frederik was verslagen vluchtte hij met zijn vrouw Elisabeth Stuart, naar zijn neef Maurits in Den Haag. Hij werd daar hartelijk ontvangen en van de staat kreeg hij zelfs een paleisje in Den Haag. Hij leefde niet bepaald zuinig, want dat deed een koning natuurlijk niet. Omdat hij door de staat betaald werd, kostte dit de staat kapitalen. De Haagse mensen vonden dit helemaal niet erg, want zij verdienden juist wel lekker aan al die grote feesten en partijen die Frederik gaf voor zijn vrienden en familie. Frederik Hendrik leerde op een van de feestjes van de Winterko-

ning zijn vrouw Amalia kennen, die hofdame was bij Frederik. Frederik Hendrik was zó verliefd op Amalia, dat hij zelfs een portret van haar op zijn kamer had gehangen, al ontkende hij dat natuur-

De Winterkoning (Coll. HGA)

Koninklijk tuig maakt Den Haag onveilig

Den Haag De dolle Palatijnen werden ze genoemd, de prinses van de Palts. Deze prinses waren de zonen van de Winterkoning, Frederik van de Palts en de Winterkoningin, Elisabeth Stuart. Het waren echt verwend prinsjes, die alles hadden en alles mochten. Ze keken op alles en iedereen neer, want ze waren immers de kinderen van de Winterkoning. 's-Nachts gingen ze helemaal als gekken tekeer. Dan wilde het ook nog wel eens gebeuren dat ze terecht kwamen in vechtpartijen, die ze met hun asociale gedrag meestal zelf veroorzaakt hadden. De zoon van stadhouder

Frederik Hendrik, prins Willem vond het allemaal prachtig wat zij deden en hij ging ook regelmatig mee op stap. De prinses van de Palts hadden totaal geen normen en waarden en dachten dat ze boven alles en iedereen stonden, totdat één van de prinses een moord pleegde op een Franse edelman. De Franse edelman Jacques de l'Epinay was in dienst van Frederik Hendrik. Hij gaf zijn zoon Willem onder andere schermlessen. Ook moest hij de jonge prins Willem goede manieren leren. Als Fransman wist De l'Epinay natuurlijk als geen ander hoe "het" hoorde. Jacques was niet alleen aan het hof van Frederik Hendrik en Amalia te vinden. Hij was ook vaak te vinden bij de Winterkoning, want hij hield veel van de vrolijke

sfeer en de gezelligheid daar. Ook bij de feesten en partijen van de Winterkoning was de charmante Fransman van de partij. Eén van de zoons van de Winterkoning, prins Philips vond het nogal raar dat de Jacques zo vaak kwam. Hij dacht dat Jacques verliefd was op zijn zus Louise en hij beweerde zelfs dat hij hem een keer met zijn zus had zien flirten. Philips eiste excuses van de Fransman en daagde hem uit voor zwaardgevecht. Het gevecht eindigde onbeslist, maar Philips was nog steeds boos op Jacques. Toen hij hem later op de avond tegen kwam, stak hij hem dood. Philips moest de rest van zijn leven op de vlucht zijn angst dat hij zou worden gestraft voor de moord.

4. Bohemen ligt tegenwoordig in...

• • • • •

CULTUUR EN VERMAAK

Regenten & Vorsten

Onderbouw Voortgezet Onderwijs

1600 - 1700

Drie grote dichters in Den Haag

Den Haag In de gouden eeuw ging het niet alleen economisch goed met Den Haag, ook op cultureel gebied ging het Den Haag voor de wind. In deze tijd woonden drie van de grootste dichters uit die tijd in Den Haag: Jacob Cats, Constantijn Huygens en Jacob Westerbaen. Deze mannen leefden overigens niet alleen van het schrijven van gedichten. Jacob Cats was

politicus en is lange tijd raadspensionaris van Holland geweest. Constantijn Huygens was de secretaris van de stadhouders Frederik Hendrik, Willem II en Willem III. Jacob Westerbaen had een vaste baan als dokter. Het waren dus duidelijk heren van stand. Ze woonden alledrie in schitterende villa's even buiten Den Haag. Cats woonde op zijn landgoed 'Sorghvliet' in

de duinen vlakbij Scheveningen. Huygens woonde in het prachtige 'Hofwijck' in Voorburg. Westerbaen woonde op het landgoed 'Ockenburgh' vlakbij Loosduinen. Jacob Cats maakte vooral gedichten over normen en waarden en zaken als het huwelijk en de vrouw. Huygens schreef gedichten over de omgeving en de natuur. Een van zijn bekendste gedichten gaat

over het Lange Voorhout. Westerbaen schreef ook gedichten over de vrouw, maar dan meer over de buitenkant. Een stukje uit een van zijn gedichten is: "Is 't een wonder dat elck zich van Anna laet bekooren? Sy is van achteren zo schoon gelijk van vooren." Hij dichte ook over politiek.

Rijke klanten zorgen voor werk onder de Haagse schilders

De Riviervismarkt, gezien naar het Westeinde, geschilderd door Jan Steen (Coll. HHM)

Den Haag In Den Haag wemelde het van de 'rijke stinkers'. Omdat Den Haag het politieke centrum van Nederland was, kwamen veel rijke mensen, die invloed wilden hebben op de politiek in Den Haag wonen. Toen het in de gouden eeuw heel erg goed ging met Nederland werden ook deze mensen steeds rijker. Ze lieten prachtige huizen bouwen aan het Lange Voorhout, de Kneuterdijk en de Lange Vijverberg. Deze huizen moesten natuurlijk ook ingericht worden, met chique meubels, mooie tapijten, maar vooral met... Schilderijen! Voor schilders, die een beetje goed konden schilderen,

betekende dit een gat in de markt! Jan van Goyen was een van de bekende schilders, die in Den Haag woonden. Hij was vooral bekend vanwege zijn prachtige wolkenluchten. Hij woonde aan de Zuid-Singelgracht in Den Haag, in een buurt waar ook veel andere kunstenaars woonden. Zijn dochter trouwde later met een andere beroemde schilder, Jan Steen. Steen werkte in het atelier van Jan van Goyen en leerde zo ook zijn dochter kennen. Steen schilderde rommelige

situaties, die plaatsvonden bij mensen thuis, zoals 'Het Sint-Nicolaasfeest', dat hangt in het Rijksmuseum, of het schilderij, dat hij maakte van de Haagse Riviervismarkt, waarvan hierboven een afbeelding te zien is. Een andere Haagse schilder was Paulus Potter, van de beroemde stier, die in het Mauritshuis hangt. Ook Abraham van Beyeren, Melchior d'Hondecoeter, Jan van Ravensteyn en Adriaen van der Venne woonden en werkten in Den Haag. Jan van Raven-

Willem III live on stage

Den Haag Aan het Haagse hof werd aan het einde van de 17e eeuw veel aan ballet gedaan, iets wat ze af hadden gekeken van de Fransen, die dat al veel langer deden. Ook de stadhouder, Willem III deed balletoefeningen. Willem III trad zelfs af en toe op, zoals in het stuk "Ballet de la Paix", een voorstelling, die speciaal was geschreven voor de vrede tussen Nederland en Engeland. Willem speelde de hoofdrol, hij was de god Mercurius. De voorstelling werd gegeven in de manege aan het Buitenhof. Voor het publiek duurde het lang en voor de acteurs was het ook vermoeiend, want het duurde tot 6 uur in de ochtend!

steyn heeft met name veel schilderijen geschilderd in opdracht van de gemeenteraad, of in opdrachten van een vereniging, zoals de schutterijvereniging, waar veel rijke mensen lid van waren. Die mensen, wat meestal leden van het bestuur waren, vroegen dan of van Ravensteyn een schilderij voor de vereniging kon schilderen, meestal vanwege een jubileum of een nieuw bestuur dat was aangetreden. Dat werd dan in het clubhuis opgehangen.

5. Welke rol speelde Willem III in het balletstuk?

.....

Sport

Sint Joris en Sint Sebastiaan

Den Haag Een van de meest populaire sporten in de 17e eeuw, was het boogschieten. Op de schutterijvereniging hadden ze schietbanen, met doelen, waarop je met je pijl en boog kon mikken. Een soort darten, maar dan in het groot. Er waren in Den Haag twee grote schutterijverenigingen, de schutterijvereniging van St-Joris en die van St-Sebastiaan. Maar het ging niet alleen om de sport op de schutterijvereniging, want de schutters waren er ook om de orde te handhaven in de stad.

Zij waren dus ook een soort van politie. Ook in andere Nederlandse steden had je zulke verenigingen. De schutterijvereniging stond ook in heel hoog aanzien. Ze hadden mooie grote clubgebouwen en als je lid was van zo'n vereniging, stelde je ook heel wat voor in die tijd. In het gebouw van de Sint Sebastiaansschutterij, zit nu het Haags Historisch Museum. Achter het gebouw waren vroeger de Schietbanen, die de doelen werden genoemd. De naam Doelenstraat herinnert hier nog aan.

Verboden te kaatsen

Den Haag Een van de oudste sporten in Nederland is het kaatsen. Kaatsen begon als sport voor de elite en de adel, maar later werd het echte volkssport en ging iedereen het doen. Kaatsen hoor je eigenlijk te doen op een grasveld, maar omdat de wat minder rijke Hagenaars niet zo snel een groot grasveld voor handen hadden, moesten ze op andere plekken

kaatsen. Met name het kerkhof naast de Grote of St-Jacobskerk in Den Haag was een populaire plaats om te kaatsen, want daar was plaats genoeg. Totdat de gemeente verbod om 'met groote ballen langs de publieke straten te schieten.' Het kwam namelijk vaak voor dat voorbijgangers ineens geraakt werden door kaatsballen, of dat er ruiten sneuvelden.

Haagsch Nieuws is een uitgave van het Haags Historisch Museum.

Eindredactie:
Diana Timmer
Freek van Oers

Bronvermelding
L. Dalen Gilhuys, D. Verbaan, *Verhalen van een Haags verleden*, (Den Haag, 1991)
Uitg. Waanders, Gemeentearchief Den Haag, *Ach Lieve Tijd*, (Zwolle, 1984)
T. Rosenboom, *Het einde van Johan van Oldenbarnevelt*, (Amsterdam, 2005)

Afbeeldingen
Haags Historisch Museum
Gemeentearchief Den Haag
Rijksmuseum Amsterdam

Vormgeving & drukwerk
KEEN Den Haag

ADVERTENTIES

Regenten & Vorsten

Onderbouw Voortgezet Onderwijs

1600 - 1700

Investeerders gezocht

De Verenigde Oost-Indische Compagnie is een onderneming, die handelt met landen in Zuidoost Azië. Wij zijn dringend op zoek naar investeerders voor de bouw van één van onze schepen. Één schip kost ongeveer 100.000 florijnen, maar is wel van degelijke kwaliteit en gaat 15 jaar mee. Als u aandeelhouder wordt van onze maatschappij deelt u vanzelfsprekend mee in de winst. Bent u geïnteresseerd? Neem dan contact op met ons hoofdkantoor in Amsterdam.

Laat vanaf nu uw juwelen maken door:

THOMAS CLETCHER GOUD- EN ZILVERSMID

Thomas Cletcher maakt al sinds jaar en dag de meest prachtige juwelen. Sinds een aantal jaren zijn wij zelfs hofleverancier van de prins van Oranje-Nassau, Frederik-Hendrik. Onze zaak is gevestigd aan de Bierkade in 's-Gravenhage.

6. Naam van een Haagse brouwerij...

De

Het lekkerste bier wordt vanaf heden gebrouwen door:

BROUWERIJ

De Rode Leeuw

Brouwersgracht 's-Gravenhage

'So yemant soekt zijn huis op 't aerdichst te stofferen, met cierende behangh van goud of zilvre leeren die hoeft maar weynich het West Eynden in te treen; daer vindt men alle soort in overvloet byeen'

(J. van der Does)

HET GOUDEN LEERHUIS

Voor het prachtigste goudleren behang!

WESTEINDE 'S-GRAVENHAGE

**TER GELEGENHEID VAN
DE VREDE VAN RIJSWIJK**

Groots Vuurwerkspectakel

AAN DE HOFVIJVER IN 'S-GRAVENHAGE

OPDRACHTEN

Regenten & Vorsten

Onderbouw Voortgezet Onderwijs

1600 - 1700

Wie is Wie?

Belangrijke figuren uit de 17e eeuw
Trek een lijn tussen de naam en waar 'ie'
beroemd om geworden is...

Werd koning
van Engeland

Maurits

Vond het slinger-
geruwerk uit

Johan van
Oldenbarnevelt

Won de slag bij
Nieuwpoort

Frederik
Hendrik

Werd onthoofd
in 1619

Willem III

'De Stedendw-
inger'

Christiaan
Huygens

Op elke pagina kun je een woord invullen. Hieronder kun je de eerste letter van elk woord invullen. Het nummer bij elke letter geeft aan van welk woord je de eerste letter in moet vullen. Er ontstaat dan een nieuw woord

Belangrijke stadhouders en legeraanvoerders...

5 1 3 6 2 4 8

Zoek de verschillen

Vroegâh

Johan de Witt, raadpensionaris
van 1653 tot 1672 (Coll. HGA)

Nu

Wim Kok (minister president 1994-2002) en Jan Peter
Balkenende (minister president 2002-nu) (Coll. HGA)

Wist je dat...?

- De raadpensionaris van Holland de buitenlandse politiek deed als een soort staats-hoofd?
- In feite de minister president hetzelfde werk doet?
- In de 17e eeuw de provincies zichzelf zelfstandig bestuurden?
- Tegenwoordig bijna alles vanuit Den Haag wordt geregeld?
- In de toekomst steeds meer vanuit Brussel geregeld zal worden?

Den Haag in 1652

Plattegrond van Den Haag uit 1652, gemaakt door Johannes Blæw (Coll. HGA)

Dorp met grachten Een weg naar zee

Den Haag In de gouden eeuw had Den Haag wel het inwoneraantal van een stad, de uitstraling van een stad, de dagelijkse problemen van een stad, maar niet de rechten van een stad. Den Haag had als stad zonder stadsrechten ook geen stadsmuren om zich te verdedigen tegen vreemde legers. Er waren wel plannen om een muur om Den Haag te bouwen, maar het kwam er nooit van. Waarschijnlijk omdat andere steden in de omgeving, zoals Delft en Leiden niets voelden voor de concurrentie van een nieuwe stad. Den Haag kreeg wel grachten, zoals de Prinsegracht, die rond 1640 werd gegraven. Er werden statige huizen langs de gracht gebouwd, vlakbij de drukke en lawaaiërie omgeving van de Grote Markt, de Korenbeurs en de Boterwaag. De

rijke mensen kwamen vanwege de drukte en het lawaai toch liever niet in de statige huizen aan de Prinsegracht wonen, dus vanuit dat opzicht is dit nieuwbouwproject toch redelijk mislukt.

Huisjes voor Armen

Den Haag De gouden eeuw bracht ook de Hagenaars veel rijkdom, maar dat was helaas maar een klein groepje. De meeste Hagenezen hadden het zwaar, moesten hard werken en woonden in bouwvallige huisjes. Zoals bij de meeste gezinnen zorgde de man voor het geld en de vrouw voor de kinderen. Als de man dan stierf, had het gezin een groot probleem, want er bestonden in die tijd nog

Den Haag Rond 1620 werd een weg aangelegd van Den Haag naar Scheveningen. Deze weg was hard nodig, omdat de mensen tot die tijd Scheveningen alleen maar konden bereiken via

smalle paadjes door de duinen. Vooral handelaren en vissers werden onder-

De Scheveningseweg (HGA)

weg vaak lastig gevallen door struikrovers en ander tuig. De nieuwe weg liep recht naar zee, was goed overzichtelijk en veilig. Bovendien konden militairen Scheveningen snel bereiken als er vijandelijke schepen voor de kust lagen.

Inwoners

1600 ± 10.000
1700 ± 35.000

Wist je dat...?

- Er in de gouden eeuw nog geen riolering bestond...
- Iedereen dus alles in de gracht loosde...
- Het rond de grachten dan ontzettend stonk...
- Hierdoor de mensen van allerlei ziektes opliepen...

Rond 1620 werd een nieuwe weg aangelegd van Den Haag naar...?

.....